

Innledning Kulturløftet

av Erik Ulfby, teatersjef ved Det Norske Teatret

Kjære statsråd, kjære alle sammen,

Jeg er blitt bedt om å tenke litt høyt om kulturpolitikk og utfordringer fremover. Jeg er også bedt om å ta utgangspunkt i egne erfaringer, og vil således konsentrere meg mest om scenekunsten.

Aller først vil jeg, noen få timer før klokka slår, si noe om Oslo Nye Teater og den politiske behandlingen det teatret har vært utsatt for. Det fyller meg med stor uro når jeg ser politikere som med forholdsvis lav kunnskap om teater går løs på en så vidt viktig institusjon. Man kaster ut et ord, som foreløpig er helt uten innhold. **Prosjektteater**. Og trer dette nedover hodet på en institusjon hvis historikk og etablerte posisjon skulle tilsi alt annet enn det. Deretter justerer man det til noe som kalles **delvis prosjektteater**, og som i alle fall ingen vet hva er. Teatret skal nå forsøke å finne en teatersjef som skal lede noe ingen egentlig kan si noe fornuftig om. For meg fremstår dette som ambisjon om å kutte budsjett, i en slags kunstnerisk kamuflasje. Prosjektteater etterspørres av deler av det frie feltet, og fungerer utmerket flere steder i Europa der det bor ca 50 millioner mennesker innenfor en to timers togreise. Vi befinner oss i en annen virkelighet. Oslo Nye Teater skal fylle 717+380 seter hver kveld. Det kan de nok klare, men de **prosjektene** heter i så fall heller Dagfinn Lyngbø og Anne Kat. Hærland enn de heter De Utvalgte og Verdensteatret. Og det var vel ikke meningen? Eller kanskje det var akkurat det.

Norske teater-institusjoner har ulik historie, ulikt oppdrag og ulik fremtid, og det er vesentlig at de bevilgende myndighetene ser det. Det kan være krevende, i en offentlighet som liker å generalisere. Vi er forskjellige, til dels svært forskjellige, og en god kulturpolitikk må forholde seg aktivt til det. I norsk teaterdebatt leser vi ofte om at **institusjonsteatrene** må slutte med ditt eller datt, eller at **teatersjefene** må begynne å gjøre sånn eller slik. Altfor sjelden forholder man seg det enkelte teater, den enkelte institusjon. Noen raske eksempler fra mitt ståsted på Det Norske Teatret: Da den friske Egner-debatten raste for noen måneder siden kunne man lese flere kommentatorer som skrev at det var fint med Egner, men hvorfor kunne ikke **teatersjefene** ved **de store teatrene** innimellom satse på noe annet og nyskapende osv.. Når man skriver og synser om de store teatrene så regner vi med at man inkluderer Det Norske Teatret. Det gjør nok andre lesere også. Kanskje til og med politikere. Men Det Norske Teatret har aldri noen gang spilt Torbjørn Egner. Og kommer høyst sannsynlig aldri til å gjøre det heller. Det handler om flere forhold. Om språk, og om vilje til nyskapning, og slik har det vært i 100 år nå. Men uansett hvor mye nytt vi har for barn slår man som regel teatrene sammen, ser bort fra både faktiske og historiske forhold, og trekker en konklusjon. Det er viktig at kulturpolitikk ikke baserer seg på det samme prinsippet.

Et annet eksempel på teaterdebatt frigjort fra historikk, oppdrag og realitet er debatten om privatteatrene forhold, og institusjonens påståtte kommersialisering. I oktober gir Det Norske Teatret ut sin 100-års historie. Den som etter å ha lest den fortsatt vil hevde at vi blir mer og mer kommersielle leser historie og statistikk som fanden leser Bibelen. Det er et gledelig faktum at vi i dag når flere mennesker med et repertoar som er offensivt og ambisiøst, og med en klar hovedvekt på materiale som utfordrer og peker fremover. Men det er viktig også her å være klar over at historikk, oppdrag og realitet for de ulike teatrene også gjør det naturlig fra tid til annen med satsinger som har kommersielt potensiale. For Det Norske Teatrets del kan man for eksempel ikke frikoble vårt språkoppdrag fra repertoaret. Skal det finnes scenekunst med kommersielt potensiale på nynorsk? Skal det finnes underholdningsteater på nynorsk? Det skal det naturligvis, og det er bare Det Norske Teatret

som har tatt, og kan ta ansvar for dette. Det handler om historikk, om oppdrag og ikke minst om oppbygget kompetanse. Det Norske Teatret er et musikkteater i verdensklasse. Å pålegge oss å slutte å spille store musikaler, for at private produsenter skal få bedre vilkår, ville være en kulturpolitisk skandale og ramme kvaliteten på musikketeater i Norge hardt. Derimot bør det oppmuntres til et større samarbeid mellom institusjonene og de private produsentene. En stor musikal produsert på et institusjonsteater kan i godt samarbeid med private turnere hele landet. Slik kan man styrke hverandre, istedenfor å se på hverandre som konkurrenter i et lite marked. Allerede neste år vil Det Norske Teatret etablere et slikt samarbeid, slik vi også samarbeider med flere frie grupper om andre typer produksjoner. Men også her er det slik at man må skille institusjonene. Mer samarbeid med frie grupper sier politikerne med jevne mellomrom. Men hva betyr det for eksempel for Det Norske Teatret? Skal vi eksempelvis samarbeide med frie grupper som spiller på bokmål? Skal de i så fall spille på bokmål på våre scener? Eller skal vi kreve at de spiller på nynorsk? Har de i så fall kompetanse og ferdigheter til det? Osv osv. Hver enkelt institusjon har altså ulike utfordringer, og generelle løsninger og oppfordringer lar seg ikke uten videre implementere overalt.

Mye er bra, og til dels svært bra med norsk kulturpolitikk. Men på samme måte som helsedebatter får det til å høres ut som norske sykehus er et eneste stort katastrofeområde, har kulturdebatter en tendens til å male et bilde av et tungrodd, defensivt og like fleksibelt kunstliv. Jeg tror det er en avgjørende forutsetning for å komme videre, at stolthet over hva vi faktisk har lykkes med blir kommunisert tydeligere enn det vi får til i dag. Fra mitt ståsted opplever jeg at norsk teater er attraktivt, også internasjonalt. Sentrale internasjonale krefter oppsøker oss og vil jobbe her. Og det skyldes ikke lønnsvilkårene. I mange tilfeller er betingelsene vi kan tilby her dårligere enn de får i mange andre land. Vi får også mange henvendelser fra internasjonale arrangører som ønsker våre forestillinger. Noen ganger får vi til å reise ut, men langt de fleste henvendelsene må vi av praktiske grunner dessverre takke nei til. Det frie feltet har vært flinke til å reise ut og vise seg fram. Vi på institusjonene vil gjerne følge etter, men vi kan ikke uten videre stenge teatret hjemme for å spille i Brussel isteden. Et ytterligere løft i institusjonene rammer vil gi større muligheter for internasjonal utveksling. Vi har mye å være stolte av i norsk teater, og vi vil at hele verden skal se.

Anne Enger-utvalget fremhever at kulturbevilgningene har gått opp under kulturløftet uten at dette har gitt seg utslag i større publikumsbesøk. Og det er riktig at teatrene har hatt et nokså stabilt nivå på besøket de siste sju årene til tross for bedre rammer. Noe annet kunne man heller ikke vente. Det Norske Teatret har om lag 1000 seter fordelt på tre scener. Nationaltheatret har noe tilsvarende, Den Nationale Scene om lag 700. Hvis vi regner et antall spilledager i året på ca 220 får vi et snitt på antall tilgjengelige plasser på 600. 000. Besøket for de tre nasjonale institusjonene har de siste sju årene ligget rundt 500.000. Det er altså grenser for hvor mange flere publikummere man kan få inn. Det ligger også naturlige begrensninger i folketallet i byen som teatret betjener, og det er verd å merke seg at DNOB nesten har tredoblet publikumstallet sitt etter flyttingen til Bjørvika, uten at de andre nasjonale institusjonene har mistet oppslutning. Skal man få til en ytterligere og substansiell økning i teaterbesøket er løsningen å øke kapasiteten, for eksempel ved å spille på søndager. Det ville monne skikkelig. Men det er heller ikke slik at enhver volumøkning til institusjonene har økt publikumsbesøk som mål. For eksempel har Det Norske Teatret fått en økning for å starte prosjektet Det multinorske. En utdanning for elever med minoritetsbakgrunn. Denne volumøkningen kan ikke måles i økt besøk, men vil forhåpentlig gi norsk teater et løft på andre viktige områder.

Det er altså flere parametre enn økt besøk som må benyttes når man vurderer hvorvidt pengene er vel anvendt. På Det Norske Teatret har de økte bevilgningene, i tillegg til Det multinorske, gått til flere produksjoner, og omlegging til repertoardrift, og dermed mindre avhengighet av få og store publikumsdragere. Dette gir et markert mye bedre kvalitativt tilbud til befolkningen. At man i tillegg

har fått bedre lønns- og arbeidsvilkår, og foretatt nødvendige investeringer i bygningsmessige forhold er også av stor betydning. Det gir bedre vilkår for kunsten fremover.

Jeg vil også kort si noe om den tilbakevendende påstanden om overadministrasjon. Fra min posisjon på Det Norske Teatret er det en gal observasjon. Andelen av lønnsmidler som går til kunstnere er ved Det Norske Teatret mellom 35 og 43%. Litt avhengig av repertoar de ulike årene. Det er ikke et overadministrert hus. Faktisk er bildet til dels motsatt. Til tross for meget høy aktivitet er det fortsatt uutnyttede kunstneriske ressurser på teatret. Med noen flere teknisk/administrative årsverk kunne disse ressursene blitt utnyttet bedre, og teatret produsert enda flere forestillinger. Det er ingen løsning å bare ansette flere kunstnere uten bemanning til å få kunsten ut til publikum. Skal man forme en videre kulturpolitikk må man se på hver institusjon for seg, og ta en grundig titt bak de ulike tallene. Tallene forteller noe, men på ingen måte alt.

Jeg har snakket mye om mangfold i andre sammenhenger, og skal derfor begrense meg denne gangen. Men vil understreke at det er viktig å være utålmodig her, og å anerkjenne at selv om tiden jobber på lag så jobber den litt for sakte. Det må konkrete tiltak til for å få fart på helt nødvendige prosesser. Om Det Norske Teatret skal fortsette å hete Det Norske Teatret i hundre år til, så må både Det Norske og Teatret fylles med nytt innhold. Det er vi godt i gang med, og jeg håper og tror kulturpolitikken fremover vil fortsette å bidra med rammer som muliggjør enda sterkere satsinger.

Til slutt: Det kuttes i Europa. Vi vet vi er heldige i Norge. Men også grønne grener må vannes om de skal strekke seg videre og få nye friske skudd.

Takk for oppmerksomheten.